

Збірник «Навчальні програми з позашкільної освіти.
(Загальна редакція Биковської О.В., Савенко Н.І.)

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА ДЕКОРАТИВНО-УЖИТКОВОГО МИСТЕЦТВА «КРИНИЦЯ НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ»

Початковий, основний та вищий рівні, 3 роки навчання

*(«Схвалено для використання в закладах позашкільної освіти
Науково-методичною комісією з позашкільної освіти
Науково-методичної ради з питань освіти
Міністерства освіти і науки України», протокол
від 12.02.2020 № 1)*

Автори: Л. І. Проценко, В. В. Драєнкова, О. В. Штефан

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Останні роки все ширшими колами громадськості усвідомлюється втрата новими поколіннями духовної спадщини свого народу, його національної культури, історії, традицій, звичаїв, моральних орієнтирів. Ця проблема ставить перед педагогічними працівниками задачу залучення дітей до оволодіння народними ремеслами, до духовної спадщини нашого народу, традицій щодо збереження й примноження культурно-історичних цінностей.

Програма реалізується у гуртках, секціях, творчих об'єднаннях закладів позашкільної освіти та спрямована на вихованців від 6 до 16 років. В основу покладена навчальна програма художньо-естетичного напрямку «Криниця народної творчості», яка опублікована в збірнику «Програми з позашкільної освіти» / за ред. Биковської О. В., Савенко Н. І. – К.: ЦПР, 2014. – В. 1 – 340 с.

Метою програми є формування базових компетентностей особистості засобами декоративно-ужиткового мистецтва. Завдання програми полягають у формуванні таких компетентностей:

Пізнавальної, яка передбачає засвоєння знань, уявлень і понять про духовному самовдосконаленні.

Соціальної, яка передбачає виховання поваги до праці і людей праці, дбайливого ставлення до навколишнього середовища, культури праці, формування позитивних якостей емоційно-вольової сфери (самостійність, розвиток конструкторських здібностей, просторового і логічного мислення, уяви, фантазії, здатності проявляти творчу ініціативу, вирішувати творчі

завдання; формування стійкого інтересу до народної творчості, потреби у творчій самореалізації та наполегливості, працелюбності та інших), виховання матеріальну культуру українців, невичерпні можливості народних ремесел, ознайомлення зі світом народної творчості, найпростішими технологічними процесами, моделюванням, конструюванням, дизайном.

Практичної, яка передбачає формування вмінь та навичок роботи з різноманітними матеріалами та інструментами, виготовлення народних іграшок, вміння застосовувати отримані знання на практиці.

Творчої, яка передбачає набуття досвіду власної творчої діяльності, доброзичливості, товариськості у ставленні до інших, вміння працювати в колективі, ознайомлення, розширення та поглиблення професійних інтересів учнів, розвинути їх творчу уяву, виховати естетичні смаки.

Початковий рівень – один рік навчання, розрахований на дітей віком від 6 років. На опрацювання навчального матеріалу відводиться 144 години (4 год. на тиждень).

Основний рівень - один рік навчання, розрахований на дітей віком від 9 років. На опрацювання навчального матеріалу відводиться та 216 годин (6 год. на тиждень)

Вищий рівень – один рік навчання, розрахований на дітей віком від 12 до 16 років. На опрацювання навчального матеріалу відводиться 216 годин (3 год. на тиждень).

На заняттях гуртка використовуються різноманітні методи навчання, серед них: пояснювально-ілюстративні (розповідь, пояснення, бесіда, демонстрація, досліди та ін.), репродуктивні (відтворювальні) та проблемно-пошукові (проблемне викладення матеріалу, дослідницькі, частково-пошукові) методи навчання. Перевага надається інтерактивним та ігровим методам. Під час заняття використовуються дидактичні ігри: настільно-друковані, словесні, ігри-подорожі, сюжетно-рольові ігри, ігри-змагання та інші.

Застосовуються різноманітні засоби навчання: наочні посібники, роздатковий матеріал, технологічні картки, технічні засоби навчання.

Навчальний процес передбачає і самостійну роботу.

Перевірка та оцінювання знань і умінь учнів здійснюється під час виконання ними практичних робіт, залікових та підсумкових занять, а також у формі проведення вікторин, змагань і підсумкових виставок, спостереження за творчим і духовним ростом кожного вихованця.

Правила техніки безпеки життєдіяльності є наскрізними та повторюються на кожному занятті.

Розподіл годин за темами - орієнтовний. Теми подані в порядку зростання складності матеріалу. Керівник гуртка, враховуючи підготовку дітей, може сам

визначити, скільки годин потрібно для опанування тієї чи іншої теми і внести до програми відповідні корективи.

Програма є орієнтовною. Керівник гуртка може вносити зміни й доповнення у зміст програми, плануючи свою роботу з урахуванням інтересів гуртківців, стану матеріально-технічної бази закладу.

Початковий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	2	-	2
2.	Малювання	2	16	18
3.	Витинання	2	16	18
4.	Вишивання	2	16	18
5.	Огляд традиційних народних різдвяних хатніх прикрас	2	22	24
6.	Ліплення	2	16	18
7.	Народна іграшка	2	16	18
8.	Писанкарство	2	16	18
10.	Конкурси, свята, виставки	-	8	8
11.	Підсумок	-	2	2
	Разом	16	128	144

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (2 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Санітарно-гігієнічні вимоги до організації робочого місця. Організаційні питання. Правила безпеки

життєдіяльності. Матеріальна культура українців. Види народних ремесел. Художні промисли в Україні. **2. Малювання (18 год.)**

Теоретична частина. Засоби та матеріали. Основні кольори. Кольори спектру. Види орнаментів, стилізований та рослинний орнамент.

Практична частина. Малювання рослинного орнаменту акварельними, гуашевими фарбами, пастеллю.

3. Витинання (18 год.)

Теоретична частина. Різновиди та властивості паперу. Засоби та інструменти. Витинанка, історія виникнення, моно- та поліхромна витинанка. Основні прийоми витинання. Технологія виготовлення та декорування витинанок.

Практична частина. Витинання монохромних витинанок: хрести, квадрати, сонце, пташки, дерево життя. Декорування витинанок. Виставка робіт гуртківців.

4. Вишивання (18 год.)

Теоретична частина. Матеріали та інструменти. Шви «вперед голка», «верхоплут», «петельний», «кривулька» (2 види).

Практична частина. Оволодіння прийомами швів «вперед голка», «верхоплут», «петельний», «кривулька» (2 види). Виготовлення серветок, гольнички.

5. Огляд традиційних народних різдвяних хатніх прикрас (24 год.)

Теоретична частина. Традиційні народні різдвяні хатні прикраси. Основні матеріали: папір, соломка, фоаміран. Поняття про викрійку. Технологія виготовлення різдвяних прикрас для оздоблення приміщення та ялинки.

Практична частина. Моделювання, виготовлення ялинкових прикрас та декорування приміщення із паперу, природних матеріалів (соломки), фоамірану. Оформлення Новорічної ялинки з виготовлених прикрас.

6. Ліплення (18 год.)

Теоретична частина. Матеріали та інструменти. Об'ємні форми: куля, циліндр. Основні прийоми ліплення з пластиліну і солоного тіста. Рецепт солонного тіста.

Практична частина. Ліплення з пластиліну та солоного тіста простих об'ємних форм – «яблуко», «груша», «хлібчик», «бублик», «плетінка» тощо. Виставка робіт вихованців. **7. Народна іграшка (18 год.)**

Теоретична частина. Історія народної іграшки. Лялька-мотанка, коник, пташка, сонечко, домовик - матеріали та технологія виготовлення.

Практична частина. Виготовлення іграшок із різноманітних матеріалів. Виставка робіт вихованців.

8. Писанкарство (18 год.)

Теоретична частина. Історія писанкарства. Символіка кольору у писанкарстві. Матеріали, обладнання та інструменти для виготовлення писанок. Технологія виготовлення дряпанок, крапанок і писанок.

Практична частина. Підготовка фарб до роботи. Малювання взірців писанок у альбомі. Виготовлення крапанок, дряпанок та писанок. Оформлення писанок у композиції, використовуючи природний матеріал.

9. Конкурси, свята, виставки (8 год.)

Практична частина. Відвідування виставок дитячих робіт. Участь у конкурсах, виставках. Свято «Родинне коло».

10. Підсумок (2 год.) Практична частина.

Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

- правила техніки безпеки при роботі з ножицями, голками і нитками, клеєм, пластиліном, протипожежної безпеки;
- поняття матеріальної культури українців;
- види народних ремесел;
- художні промисли в Україні;
- види орнаментів;
- історію української вишивки, народної іграшки, писанки;
- кольорознавство;
- види та властивості паперу;
- матеріали та інструменти для вишивання, витинання, писанкарства, ліплення;
- шви «вперед голка», «верхоплут», «петельний», «кривулька» (2 види);
- традиційні народні різдвяні хатні прикраси;
- об'ємні форми: куля, циліндр;
- основні прийоми ліплення;

- символіку кольору у писанкарстві;
- технології виготовлення витинанки, серветки, гольнички, ялинкових і хатніх прикрас з паперу, соломки, фоамірану, ляльки-мотанки, коника, пташки, сонечка, домовика, дряпанки, крапанки, писанки.

Вихованці мають вміти і застосовувати:

- дотримуватися правил техніки безпеки при роботі з ножицями, голками і нитками, клеєм, пластиліном, протипожежної безпеки;
- малювати українські орнаменти;
- витинати з паперу;
- виготовляти серветки, гольнички;
- моделювати, виготовляти та декорувати ялинкові і хатні прикраси;
- ліпити прості об'ємні форми;
- виготовляти народні іграшки;
- працювати з фарбами;
- виготовляти крапанки, дряпанки;
- оформляти роботи для виставок.

Вихованці мають набути досвід:

- використання українських орнаментів у побуті;
- роботи з кольоровим папером;
- використання швів «вперед голка», «верхоплут», «петельний», «кривулька» у різних виробках;
- оформлення новорічної ялинки народними прикрасами;
- виготовлення писанки;
- застосування набутих технік рукоділля у побуті та для участі у виставках.

Основний рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього
1.	Вступ	3	-	3

2.	Основи петриківського розпису	6	27	33
3.	Вишивання	6	27	33
4.	Народні традиційні хатні прикраси	6	27	33
5.	Ліплення	6	27	33
6.	М'яка іграшка	6	27	33
7.	Писанкарство	6	27	33
8.	Конкурси, свята, виставки	-	12	12
9.	Підсумок	-	3	3
	Разом	39	177	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи на навчальний рік. Правила безпеки життєдіяльності. Відображення світогляду українського народу у виробках декоративно - прикладного мистецтва.

2. Основи петриківського розпису (33 год.)

Теоретична частина. Історія петриківського розпису. Технологія та матеріали. Основні прийоми петриківського розпису. Колористика та композиція петриківки. Рослинно-тваринний орнамент.

Практична частина. Стилзація та малювання квітів, пташок та рибок. Побудова рослинно-тваринного орнаменту. Розпис дощок, тарілей, дерев'яних лопаток та ложок.

3. Вишивання (33 год.)

Теоретична частина. Огляд взірців народних вишивок. Стилзація у вишивці. Рушникові шви.

Практична частина. Вишивання мініатюр за мотивами українських рушників. Виставка вишитих робіт.

4. Народні традиційні хатні прикраси (33 год.)

Теоретична частина. Історія українських витинанок. Народні мотиви, символи у витинанці. Основні прийоми, способи витинання.

Практична частина. Моделювання, виготовлення та декорування витинанок. Тематична виставка дитячих робіт.

5. Ліплення (33 год.)

Теоретична частина. Площинні форми. Технологія ліплення площинних форм. Основні прийоми декорування ліплених виробів.

Практична частина. Ліплення з солоного тіста (підготовленого викладачем) площинних форм та декорування їх способом тиснення і гравірування. Оформлення робіт у композиції та виставка дитячих робіт.

6. М'яка іграшка (33 год.)

Теоретична частина. Герої українських народних казок. Матеріали та інструменти. Технологія виготовлення викрійок для пошиття ведмедика, лисички, вовка, зайчика.

Практична частина. Виготовлення викрійок та пошиття ведмедика, лисички, вовка, зайчика тощо. Виставка м'яких іграшок.

7. Писанкарство (33 год.)

Теоретична частина. Яйце у світогляді наших пращурів. Основні знакисимволи на писанках. Технологія виготовлення писанки.

Практична частина. Виготовлення писанок. Створення композицій з писанок та виставка дитячих робіт.

8. Конкурси, свята, виставки (12 год.)

Практична частина. Відвідування виставок дитячих робіт. Відвідування художніх виставок. Участь у конкурсах декоративно-ужиткового мистецтва. Свято «Калиновий вернісаж».

9. Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

правила техніки безпеки при роботі з ножицями, голками і нитками, клеєм, протипожежної безпеки;

історію петриківського розпису, української витинанки;
 технологію петриківського розпису;
 рушникові шви;
 символіку та способи витинання;
 прийоми декорування площинних ліплених виробів;
 технологію виготовлення м'якої іграшки;
 основні знаки-символи на писанках;

Вихованці мають вміти і застосовувати:

дотримуватися правил техніки безпеки при роботі з ножицями, голками і нитками, клеєм, протипожежної безпеки;
 створювати рослинно-тваринні орнаменти технікою петриківського розпису;
 вишивати рушниковими швами;
 моделювати, виготовляти та декорувати витинанки;
 застосовувати прийоми тиснення і гравірування у ліпленні;
 виготовляти м'які іграшки;
 виготовляти писанки;
 оформляти роботи для виставок.

Вихованці мають набути досвід:

розписування дощок, тарілей, дерев'яних лопаток та ложок петриківкою;
 використання рушникових швів у побуті;
 застосування витинанки для декорування житла;
 створення композицій з ліплених площинних форм; пошиття іграшок;
 виготовлення писанок;
 застосування набутих технік у побуті та для участі у виставках.

Вищий рівень НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

№	Тема	Кількість годин		
		теоретичних	практичних	усього

1.	Вступ	3	-	3
2.	Живопис	3	30	33
3.	Вишивання	3	30	33
4.	Традиційні народні хатні прикраси	3	30	33
5.	Ліплення	3	30	33
6.	Інтер'єрна лялька	3	30	33
7.	Писанкарство	3	30	33
8.	Конкурси, свята, виставки	-	12	12
9.	Підсумок	-	3	3
	Разом	21	195	216

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

1. Вступ (3 год.)

Теоретична частина. Мета, завдання та зміст роботи. Характерні особливості колориту та орнаменталізації народного декоративно-прикладного мистецтва різних регіонів України.

2. Живопис (33 год.)

Теоретична частина. Матеріали та інструменти. Жанри образотворчого мистецтва: натюрморт, пейзаж, побутовий жанр. Колорит, тональність. Тональний контраст. Розтяжка тону. Монохромія. Поліхромія.

Практична частина. Малювання пейзажів, натюрмортів з двох, трьох предметів з драпіруванням, етюдів із зображенням побутових сцен гуашевими фарбами.

3. Вишивання (33 год.)

Теоретична частина. Регіональні особливості вишивок Поділля та Полісся. Шви «качалкова лиштва», «занизування».

Практична частина. Виготовлення рушника та оздоблення його за мотивами поліських і подільських орнаментів. Тематична виставка дитячих робіт.

4. Традиційні народні хатні прикраси (33 год.)

Теоретична частина. Творчість народних майстрів України з витинання та соломоплетіння. Витинанки-ілюстрації до українських народних легенд, переказів та казок. Технологія виготовлення «миколайчиків», покутного голуба, хрещенських та стрітенських витинанок, обрядових символів соломоплетінням.

Практична частина. Створення витинанок-ілюстрацій до українських народних легенд, переказів та казок. Виготовлення «миколайчиків», покутного голуба, хрещенських та стрітенських витинанок. Виготовлення обрядових символів - коник, пташечка, янгол, дерево - технікою соломоплетіння. Тематичні виставки дитячих робіт.

5. Ліплення (33 год.)

Теоретична частина. Гончарство - як вид декоративно-прикладного мистецтва. Матеріали та інструменти. Особливості форм та розпису традиційної опішнянської кераміки. Види та способи ліплення гончарного посуду: кільцевий, стрічковий, ручне формування.

Практична частина. Виготовлення лялькового посуду з глини та декорування його за мотивами опішнянської кераміки. Виставка тематичних робіт.

6. Інтер'єрна лялька (33 год.)

Теоретична частина. Лялька в інтер'єрі оселі. Різновиди обрядової ляльки. Авторська лялька. Історія українського національного одягу. Матеріали та інструменти. Технологія виготовлення ляльки, лялькового українського національного костюму.

Практична частина. Виготовлення ляльки з ниток, тасьми та тканини на основі дротяного каркасу. Пошиття лялькового українського національного костюму. Виставка дитячих робіт.

7. Писанкарство (33 год.)

Теоретична частина. Регіональні особливості писанок. Різновиди декорування у писанкарстві.

Практична частина. Виготовлення писанок різних регіонів України. Створення композицій з писанок та виставка дитячих робіт.

8. Конкурси, свята, виставки (12 год.)

Практична частина. Відвідування виставок дитячих робіт. Відвідування художніх виставок. Свято «Червона калина – то творча родина».

9. Підсумок (3 год.)

Практична частина. Підбиття підсумків.

ПРОГНОЗОВАНИЙ РЕЗУЛЬТАТ

Вихованці мають знати і розуміти:

правила техніки безпеки при роботі з ножицями, голками і нитками, клеєм, глиною, протипожежної безпеки;
матеріали та інструменти для живопису, витинання, соломоплетіння, гончарства, виготовлення обрядової ляльки;
жанри в образотворчому мистецтві;
колерит, тональність, тональний контраст, розтяжку тону, монохромію. поліхромію;
творчість народних майстрів України з витинання, соломоплетіння, гончарства, писанкарства;
особливості подільських та поліських вишивок;
види та способи ліплення традиційної опішнянської кераміки;
історію українського національного одягу;
різновиди обрядової ляльки;
регіональні особливості декорування писанок.

Вихованці мають уміти і застосовувати:

дотримуватися правил техніки безпеки при роботі з ножицями, голками і нитками, клеєм, глиною, протипожежної безпеки;

- малювати пейзажі, натюрморти, побутові сцени;
- вишити шви «качалкова лиштва», «занизування»;
- витяти «миколайчика», покутнього голуба, хрещенську та стрітенську витинанку;
- виготовити коника, пташечку, янгола, дерево технікою соломоплетіння;
- виготовити та декорувати ляльковий посуд з глини;
- виготовити обрядову ляльку,
- виготовити писанки різних регіонів України.

Вихованці мають набути досвід:

- колористики, тональності, розтяжки тону;
- свідомого вибору засобів у виконанні власних робіт;
- створення витинанок-ілюстрацій до українських народних легенд, переказів та казок;
- соломоплетіння;
- вишивання рушника за мотивами поліських і подільських орнаментів;
- ліплення з глини;
- пошиття лялькового національного костюму;
- виконання копій старовинних писанок;
- створення композицій з писанок;
- створення, монтажу та дизайну виставок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоус О. Школа писанкарства / О. Білоус, З. Сташук; Київський Палац дітей та юнацтва. — К.: РВЦ КПДЮ, 2005. — 44 с.
2. Бойко М. Подаруй ми писаночку: альбом / авт.-упряд. М.Бойко; худ. Б. Губаль; літ. — упоряд. Н. Бабій. — 2-е вид., доп. — Л.: Каменярь: Гердан, Графіка, 2001. — 95 с. — ISBN 5-7745-0868-4.
3. Горошко Н. А. Зображувальна діяльність у навчальних закладах. / Н. Горошко. — Х.; Ранок, 2007. — 224 с. — ISBN 978-966-672-196-2.
4. Легенький Ю. Мистецтво, народжене вогнем / Ю. Легенький: Збірник «Від ремесла до творчості». - 1990. - С. 56-82. 5. Ллимос А.О. Пластилин. Чудесные поделки. / А. Ллимос. — Х.: Книжный клуб «Семейного досуга», 2006. — 32 с.
6. Найден О. С. Українська народна іграшка. Сміслові та образні основи / О. С. Найден. ОМ - 1991. №3. - С. 27-30.
7. Падалка Я. Як стати гончарем? / Я. Падалка. - К.: Час, 1990. - С. 83 - 104.
8. Пошивайло, Олесь Миколайович Етнографія українського гончарства (Лівобережна Україна) / О.М. Пошивайло; наукова праця з проблем українського гончарства. - К.: - 1993.
9. Радкевич В. О. Технологія вишивки: підручник для учнів професійних, навчально-виховних закладів, педагогічних училищ, коледжів та позашкільних установ / В. О. Радкевич, Г. М. Пащенко; за ред. Н. Г. Нечкало. — К: Вища школа, 1997. — 303 с.
10. Романець Т. А. Стародавні витоки мистецтва української народної кераміки: Навч.посібник для вузів / Т. Романець. — Київ: Просвіта, 1996. — 207 с. — ISBN 966-7115-10-0.

- 11.Сковронський В. М. Побутові вироби та іграшки з глини / В. М. Сковронський. - К.: - 1994. - 35 с.
- 12.Тарасова О. Ляльки-обереги. Мотанки, домовики, ангели, віночки. - ООО «Клуб сімейного дозуга», г. Белгород, 2016. – 128 с. – ISBN 978-617-120427-0.
- 13.Традиційне й особистісне у мистецтві: колективне дослідження за матеріалами IV Гончарівських читань / Відп. ред. М.Селівачова. – К.: УЦНК «Музей Івана Гончара», 2002. – 423 с.
- 14.Тура Л. П. Прикрась свій дім / Л. П. Тура та ін. - К: Техніка, 1990. - 98 с.
- 15.Фесенко Л. В. Образотворче (візуальне) мистецтво. / Л. Фесенко. – Харків: Ранок, Веста, 2004. – 382 с. – ISBN 966-341-423-8.